

relser efter en sådan grundig og respekteret procedure, vil nok i højere grad være den præcedensvirkning, der kan blive tale om.

Ovennævnte betragtninger flytter søgelyset tilbage til aftalevejen, hvor de multilaterale arrangementer i skikkelse af FN- eller Europa-konventioner allerede er omtalt. Det siger sig selv, at aftaler mellem de direkte involverede parter allerede ud fra et effektivitetssynspunkt vil være at foretrække. Men i mange af de tilfælde, som danner grundlag for nærværende betragtninger, vil parterne end ikke befinde sig i en forhandlingssituation, ofte fordi de ikke anerkender modpartens interesser som legitime. Omverdenens bestræbelser må da i første omgang rette sig mod at tilvejebringe forudsætninger for, at en forhandling kan komme i stand og, når dette er lykkedes, at stimulere forhandlingsprocessen med henblik på, at der opnås et resultat. Mange af de instrumenter på mindretalsområdet, som er udviklet i de senere år, har haft dette sigte, således ikke mindst Stabilitetspagten.

Løsningen af det dansk-tyske grænsespørgsmål og den efterfølgende regulering af forholdene for de to mindretal er udførligt beskrevet i det medfølgende responsum, udarbejdet af Uffe Østergård. I den her omtalte sammenhæng udgør ordningen, der er materialiseret i København-Bonn-erklæringerne fra 1955, en interessant variant i og med, at den ikke fremstår som en direkte aftale mellem de to lande, men derimod som to ensidige erklæringer, der er udarbejdet og afgivet parallelt. Baggrunden herfor i form af den mindre stats uvilje mod at indrømme den større stat nogen form for tilsynsret i forbindelse med en indgået aftale kunne udmærket tænkes at forekomme i andre situationer, hvorfor ordningen kunne tjene som en slags model. Man kunne yderligere tænke sig, at sådanne parallelle erklæringer blev deponeret i en international organisation, f.eks. hos FN, Europarådet eller OSCE. Som det imidlertid er fremhævet i det pågældende responsum, er omstændighederne omkring de to mindretal i forvejen så gunstige, at modelværdien formentlig er noget begrænset. Helt afgørende er det naturligvis, at det territoriale spørgsmål af alle parter blev anset for definitivt løst på tidspunktet for afgivelsen af de to erklæringer.

Netop spørgsmålet om, hvorvidt et mindretals spørgsmål implicerer territoriale ændrin-

ger, især i form af krav om løsrivelse fra moderstaten, er, som ovenfor anført, det afgørende kriterium for hvilke løsningsmodeller, der kan komme på tale. I en række situationer, der har udviklet sig til konflikt, har det imidlertid vist sig, at løsrivningsaspektet på en, synes det, unødvendig og uhensigtsmæssig måde har »overtaget« og dermed accelereret konflikten. Dette kan skyldes, at spørgsmålet om territoriale ændringer, set fra moderstatens synspunkt, er så truende, at der må sættes ind med alle midler, også sådanne, der af omverdenen vil blive betragtet som uacceptabelt hårdhændede. Men det kan også skyldes, at mindretallet i mangel af muligheder for national og international dialog om sine problemer griber til det ultimative krav om løsrivelse for dog at blive hørt. Det vil derfor være nærliggende at se nærmere på, hvorvidt der kan etableres mekanismer, som på en for parterne acceptabel måde kan tilgodese selvstyreambitioner under løsrivelsesniveauet.

Det er nødvendigt at være opmærksom på, at når der tales om »parterne« i en mindretals-sammenhæng, så vil dette i altovervejende grad referere til stater, således for eksempel også i Stabilitetspagten. Det er et gennemgående principielt og praktisk problem, at et mindretal oftest ikke kan opnå status som part i sagen, hvis den respektive stat ikke ønsker det.

Allerede eksisterende internationale arrangementer udgør et værn mod forskellige former for diskrimination for medlemmer af mindretal og også en ret til at udfolde sig på den specifikke måde, som karakteriserer det pågældende mindretal. Sådanne rettigheder, der i almindelig sprogbrug knap nok vil blive betegnet som autonomi, kan begrebsmæssigt siges at udgøre ét yderpunkt på en skala, hvis modsatte yderpunkt er fuld uafhængighed. Imellem disse yderpunkter befinder sig en række tænkelige selvstyre- eller selvforvaltningsmodeller. I visse tilfælde kunne man forestille sig sådanne ordninger på basis af den pågældende stats eksisterende regionale eller lokale administrationsstruktur, evt. med visse tillempninger. I andre tilfælde kunne sådanne mere eller mindre omfattende selvstyreordninger etableres specielt med henblik på at imødekomme aspirationerne hos et mindretal. Hjemmestyreordningerne for henholdsvis Færøerne og Grønland er ret vidtgående eksempler på det sidste, idet de som bekendt også omfatter selvstændig varetagelse af en række